

עלון שבועי מבית 'בני אמונים' וכל האמהלים

פרשת תצוה

מאצרות אמונים

פניני אמן ותפלה בפרשה

גר תמיד בבית הכנסת

"להעלות גר תמיד" (כז כ)

כתב הש"ל"ה (בפרשתנו, דרך חיים תוכחת מוסר):

"מכאן רמז שתימיד לא יחסר הדלקת גר. אף שבעוונותינו הרבים חרב בית המקדש, מכל מקום מצוה היא להדליק גר בבית הכנסת שנקרא מקדש מעט, ויהיה דולק ערב ובקר בשעת התפלה, כי התפלה הלאו במקום עבודת הקרבנות בבית המקדש (ברכות כו ב)..."

יש בנותן טעם לצטט כאן את אשר הביא הראב"ה (ח"א סי' ר) בשם מדרש אגדה:

"כתוב אחד אומר (דה"א ח' ג): 'וגר הוליד את קיש', וכתוב אחד אומר (שמואל א' ט א): 'קיש בן אביאל'; וכי 'גר' היה שמו והלא 'אביאל' היה שמו? אלא, אביאל היה רגיל להדליק גרות בבית הכנסת ובבית המדרש... ובזכות זה זכה שאול בן בנו למלכות, ולכן נקרא שמו גר".

להפריד בין התבות

"הטור הרביעי בפרשתנו ושהם יושפה" (כח כ)

בפסוקים הקודמים שבהם התפרשו שמויתן של אבני החשן, נוספה ו' החבור רק לשם האבן האחרונה, כפי קללי הדקדוק המקבילים, מדוע כאן הוסיפה התורה את האות ו' גם לאבן האמצעית 'ושפה'?

באר המשך חכמה:

במסכת ברכות (טו ב) הוזכרה הגמרא, שבעת שקוראים בקריאת שמע שתי מלים סמוכות, שהאות האחרונה במלה האחת וזהו לאות הראשונה במלה שלאחריה, יש להקפיד להפסיק בין תבה לתבה כדי שלא יקראו יחד כמלה ארקה. כגון: 'עלכבר', 'בכלכבר', ו'אבדחמהרה' ועוד.

לפי זה אפשר לומר כי אף כאן הצרכה התורה להפריד בין 'פרשיש' ל'ושפה' על ידי האות ו', כדי שלא יקראו כאבן אחת 'פרשיש'.

נקיות המוחשבה היא תנאי לקבלת התפלה

"והיה פי ראשו בתוכו שפה יהיה לפיו סביב מעשה ארג כפי תחרא יהיה לו לא יקרע" (כח לב)

רבנו יוסף חיים מבגדד דרש פסוק זה כמוסר על חשיבות הכוונה בתפלה, וכך באר:

"והיה פי ראשו בתוכו" - כאשר הכוונה שבראש תשאר בתוכו ולא תסח במחשבות זרות, בעת ש"שפה יהיה לפיו סביב" - כששפתותיו של אדם מרחשות את מלות התפלה. אזי מבטח לו ש"לא יקרע" - תפלתו תתקבל בשלמות ותעלה לרצון לפני אדון כל.

עוד יוסף חיים דרשים:

בגד הפוך מעכב התפלה

"והיה פי ראשו בתוכו... ונשמע קולו בבאו אל הקדש לפני ה'" (כח לב, לה)

כתב הגאון הקדוש רבי פינחס אב"ד וולאדווי"פ (פי' באדר ה'תכ"ג): אמרו חז"ל (ראה שבת קיד א) וב'תבואות שור' שם, ו'הלכה במשנה ברוה' ב ז' כי הולך בגד הפוך (שפתיו פונים כלפי חוץ) אין תפלתו נשמעת.

רמז לדבר נזכר למצא בפסוק זה: 'והיה פי ראשו בתוכו',

את סבת הקשר שבין קרבן התמיד לקריאת שמע, באר הרה"ק רבי זאל מאסטמאר, על פי שני הטעמים שהביאו חז"ל בנוגע למצות הקרבת קרבן התמיד:

את הטעם הראשון בארו במדרש רבה (ויקרא כח ח): בהיות בני ישראל במצרים, הרגלו לעבד עבודה זרה ולהקריב קרבנות לשדים, לפיכך צוה עליהם הקדוש ברוך הוא להקריב לפניו קרבנות תמיד בכל יום, כדי שיקרבתם לה' תגורם להם להפריש את נפשם מעבודת כוכבים.

טעם נוסף הובא ב'תנא דבי אליהו' (רבה פ"א): "יום שלקדש אברהם אבינו את יצחק בנו על גבי המזבח, התקין הקדוש ברוך הוא שני כבשים: אחד של שחרית ואחד של בין הערבים... שבשעה שישראל מעלין תמיד על גבי המזבח... זוכר הקדוש ברוך הוא עבודת יצחק בן אברהם".

על פי טעמים אלו נזכר להבין את הקשר בין הקרבת התמיד לקריאת שמע: בקרבן התמיד וכך גם בקריאת שמע אנו מבטאים את כפידתנו בעבודה זרה ואת אמונתנו התמימה בכך שה' הוא אחד וישמו אחד, ובוד בוד אנו מצהירים על הספקתנו למסר את נפשנו בכל עת למען קדושת שמו יתברך. פירוש יצחק אבינו (כ"ח א"ח סי' סא, ו'הלכה במשנה ברוה' פ"א פ"א).

דברי יואל פ"ר פינחס

לקבע מקום לתפלתו

"עלת תמיד לדותיכם פתח אהל מועד לפני ה' אשר אנעד לכם שמה" (טט מב)

מפסוק זה נזכר ללמד, כי כפי שלקדוש ברוך הוא יש מקום קבוע שממנו הוא מדבר עמנו, כך צריך כל אדם ליחד לעצמו מקום מיוחד שבו ישפך את לבו לפני קונו, כמאמר חז"ל (ברכות א ב): "כל הקובע מקום לתפלתו - אלמי אברהם בעירו".

וכפי שפסר המשגיח הגה"צ רבי יחזקאל לוינשטיין זצ"ל: "זוכר אני משנות נעורי בישיבתו של מרן החפץ חיים בראדוין, כי היה למרן ז"ע מקום קבוע ומיוחד, שבו רגיל היה להתפלל על השמות הרבים שהיו נשלחים אליו בכל יום ויום מקל תפוצות ישראל כדי שיזכו לרפואה ולברכה".

לתקד עליו"

תכונת תפלתו קטרות לפניך

"ועשית מזבח מקטר קטרות" (ל א)

נשאלת השאלה: מופנה מה נחתמה מלאכת המשפן דוקא בפרשת מזבח הקטרות?

השיב על כך הגאון רבי אברהם סבע (מחכמי ספרד בחקופת הרוש) בספרו 'צירור המור':

"קטרות" היא מלשון קטירה (והר שמות ד' ר"ט ב), והיא נקראת כך משום שקושיות ומחברות בין כל הפעולות הקדושות הנעשות במשפן, דהיינו בין הדברים העליונים לתחתונים, ובין התחתונים לעליונים.

מאותה סבה תקנו לנו לומר בכל יום לאחר התפלה את פרשת הקטרות, כי כפי שבמשפן היתה הקטרות חותמת וקושרת את כל העבודות, כך גם בתפלה קושרת פרשת הקטרות את כל עניני התפלה, הגלויים והנסתרים, ועושה מהם עטרה לבוורא יתברך.

כאשר שפת הגד תקפל לתוכו כנהוג, כך שלא יראו התפירות בחוץ, אזי מבטח לו ש'ונשמע קולו בבאו אל הקדש' - תפלתו תתקבל לרצון.

'ברית שלום'

שני הפסוקים שיש לזכור בכל יום

"כבשים בני שנה שנים ליום תמיד" (טט לה)

אמר הגאון רבי יעקב מליא ז"ע: חלק ארץ חיים' שב'שלתו ערוך' נפתח במלות הפסוק בתהלים (טו ח): "שנית ה' לנגדי תמיד", ומסתים במלות הפסוק במשלי (טו ט): "וטוב לב משתה תמיד", ולכך רומז הכתוב כאן: "שנים ליום תמיד", כי חובת האדם השלם לנהל תמיד את חיו בשלוב שתי ההנהגות - יראת שמים ושמתח הלב, ובדרך זו מבטח לו שיזכה להשלים את נפשו באמת.

על דבריו אפשר להוסיף רמז נוסף: לשון הפסוק: "שנים ליום תמיד" מזכירה לכל אדם כי עליו לשים תמיד אל מול עיניו שני פסוקים שנאמר בהם "תמיד": "שנית ה' לנגדי תמיד" (שם), ו"חטאתי נגדי תמיד" (תהלים נא ה).

פרד"ס יוסף

היהלום שבכתר

"והטור השני נקח ספיר ויהלום" (כח יח)

'היהלום' בגימטריה 'אמן', רמז לנאמר בזהר הקדוש (עקב רמא א) שפאשר הברכה שבענתה באמן עולה למעלה, נפתחים בפניה כל שערי שמים, ומכרזים לפניך: זהו הדרון ששלח פלוני למלך!

וכשם שבבגדי הכהן הגדול שפך היהלום בחשו, כך גם באמצעות ענית אמן משבצים אנו בכל יום רגבות אלפי יהלומים בכתרו של מלך העולם.

'שערי שמים' ח"א ע"מ רפא

חשב האפוד

"ויקדש את החשן מטבעתו... להיות על חשב האפוד" (כח כח)

אמר הרב הקדוש ר"ש מניקלשבורג:

'אפוד' בגימטריה 'אמן', ובלשון 'חשב האפוד' רמזה לנו התורה כי על האדם להשקיע מחשבה בענית אמן, לענותה בכונה כהלכתה.

דברי שמואל פרשת תצוה

הקשר שבין קרבן התמיד לקריאת שמע

"את הכבש האחד תעשה בבקר ואת הכבש השני תעשה בין הערבים" (כט לט)

כך אמר הקדוש ברוך הוא לישראל: לשעבר הייתם מקריבים לי שתי פעמים ביום... גלו וידוע לפני שביית המקדש עתיד להחריב ומכאן ואילך אין אתם יכולים להקריב קרבנות, אלא מבקש אני תמורתן של קרבנות - שמע ישראל בבקר, שמע ישראל בערב ועולה לפני יותר מכל הקרבנות" (ליק"ש ו'תחתון תהלה).

אמן מצילה נפשות

לאור המקרים הקשים שפקדו לאחרונה את מחננו, בפטירתם של תינוקות רבים שלא טעמו טעם חטא, ראינו לנכון לצטט את שהביא מרן החיד"א בספרו 'מדבר קדמות' (אות לג) מכתיב"ל של הרב החסיד מוה"ר אליעזר נחמן פוגאד ז"ל (מגדולי מקבלי איטליה, תלמיד חבר להר"ק רמ"ע מפאנו):

ענינת צ' אמונים ביום פתקנת חז"ל (ראה תקו"ז יח דל"ג א) הנה סגולה נפלאה לשמירה מן המזיקים. ומעשה היה בתינוק שכבר הגיעו המזיקים לטל את נפשו, ולא עלה הדבר בידם פיון שענתה אמו באותו יום צ' פעמים 'אמן'*

* אמירת ברכות השחר בחברותא הנה דרך נפלאה לצבור בקלות תשעים אמונים וכך לזכות לשמירה והגנה בס"ד.

גם אני אומר ברכות השחר בחברותא!

ברכות השחר א'

"תנו רבנן: אסור לו לאדם שיהנה מן העולם הזה בלא ברכה, וכל הנהנה מן העולם הזה בלא ברכה - מעל! מאי משתני? [מה תקנתו?] ... ילך אצל חכם וילמדנו ברכות, כדי שלא יבא לידי מעילה" (ברכות לה א).

דברי חז"ל אלו עומדים ביסוד תקנת אמירת ברכות השחר בכל יום (טור א"ח סי' מו), שכן אותן ברכות נפלאות מזכירות לנו את כל החסדים הרבים שעושה עמנו ה' יתברך בכל רגע ורגע במהלך חיינו. באמצעותן יכולים אנו להודות לה' יתברך על חסדיו המפלאים, וכן איננו נכשלים חלילה במעילה בקדשי שמים.

טעם נוסף לאמירת ברכות אלו הביא הטור (שם) בשם רב נטרונאי גאון, על פי דברי חז"ל (במדבר יח א) שדוד המלך עליו השלום תקן לישראל שייברכו בכל יום מאה ברכות, כדי שינצלו מן המגפה שהיתה בימיו, וכדי שנוכל להשלים מאה ברכות בכל יום, תקנו את ברכות השחר, שמהותן הודאה על סדר העולם והנהגתו.

כל ברכה בזמנה

בדברי הגמרא (ברכות ב א) מבאר שמלכתחלה היתה התקנה לברך כל אחת מברכות השחר ברגע שבו נהנים מהטובה שעליה הברכה מתקנת, כגון: ברכת "אשר נתן לשכוי" בעת שמיעת קול התרנגול, ברכת "זוכך עורים" בשעת פקיעת העינים וברפת "מלביש ערמים" בזמן לבישת הבגדים.

אלא שבמינו, כיון שאין העולם שומרים כראוי על קמיות הדינים, ומלבד זאת יש רבים שאינם בקיאים די הצורך בגושח הברכות, לפיכך נוהגים אנו כדעת השלחן ערוך^(א) (א"ח סי' ב) לומר את כל ברכות השחר בבית הפנסת כחלק מסדר התפלה.

סבת אמירת הברכות בבקר

ה'ערוך השלחן'^(א) (א"ח סי' א), באר שהטעם שתקנו לברך דוקא בתחלת היום הוא משום שאת עקר ההנאה מטובות העולם מפיק האדם בשעות היום כשהאור שולט ובנקל יכול הוא לעסוק במלאכתו.

ברכת הנותן לשכוי בינה

טבעי הדבר כי בסדר ברכות השחר נבחר להודות בברכה הראשונה על הבריאה הנפלאה ביותר, הלוא היא השלך שהוא יסוד היסודות לכל הטובות וההנאות שבעולם.

ואמנם יש לדעת, כי כפי שנתן הקדוש ברוך הוא לבני האדם את השכל במובנו הפשוט, כך נתן אותו לכל בעלי החיים. אך השני בין שכל האדם לזה של הבהמה הוא גדול: בעוד שכלה של הבהמה מוגבל להפקת פעולות מסימות הנצרכות לקיום חיה, כשהשגת אכל ושאר הצרכים הבסיסיים, לאדם נתנה יכלת להשתמש בשכלו כמעט ללא גבול, כמו ללמד ולהבין, לדבר ולהקשיב ועוד (שם).

יסודה של ברכת הנותן לשכוי נמצא בשבח שבח איוב את הקדוש ברוך הוא (ח לה): "מי שית בשחות הקמה או מי נתן לשכוי בינה", אך בבאור הדברים נחלקו המפרשים.

לפי דעת חלק מהראשונים, בפמלה 'שכוי' אנו מתחסיים ללב האדם, שבאמצעות עמק הבנתו מבחין האדם בין היום לבין הלילה. ותקנו לנו לברך ברכה זאת בעת שמיעת קול התרנגול, כיון שאף הוא זכה לתבונה מסוימת להבחין בין היום ובין הלילה, עבדה המתבטאת בקריאתו היום (ש"ת הרא"ש, ברכות פ"ט סי' כב).

אולם יש מן הראשונים שכתבו שבברכה זו אנו מודים על הטובה שעשה עמנו ה' יתברך בבריאת התרנגול הנקרא בלשון ערבי 'שכוי' (ראה ר"ה כ"א), אשר באמצעותו יכולים אנו לדעת על הגיע הבקר - עת צאת האדם לפועלו ולעבודתו (אבודרם סדר ברכות השחר).

מדוע דוקא התרנגול?

כתב בעל 'קהלת יצחק' (פר' ב' א) כי אף שבמהלך חיינו מפקימים אנו טובות רבות מבעלי חיים רבים שנבראו בעולמנו, הטעם שתקנו לנו ברכה מיוחדת דוקא על בריאת התרנגול, הוא משום שאלמלא קרקוריו המעירים אותנו, לא היינו משלימים את קיום מצוות הבקר, שחילקו מנגלות בזמן, כגון קריאת שמע ותפלה.

וכבר תמה 'הספא מסלבודקא', כי לכאורה ראוי היה שההודאה על המתנה הגדולה ביותר שנקבלנו על הדעת שחננו אותנו הבורא, תתמקד באחד מן הפרטים הרבים המבטאים את עצמתו של השכל. הרי היכלת להבחין בין אור היום להשכת הלילה, כה פשוטה היא, עד שאפלו בריאה פחותה כתרנגול מסגלת לכה, ואם כן, מדוע בחרו חכמים לצון דוקא את הפרט הזה בנפש הברכה?

ובאר: התשובה על כך טמונה בנפש 'ברפת הגשמים' שהובאה בנמרא בברכות (ט ב): "מודים אנחנו לך על כל טפה וטפה שהורדת לנו", ומפאן נובל ללמד, שאמנם השכל הוא היצירה הפבירה ביותר, יצירה שנבראה בחכמה עליונה בלתי נתנת לתאור, אך פאשר אנו מודים עליו חובתנו לזכר כי הוא מורכב מאין ספר 'פפות' של בינה שעל כל אחת מהן עלינו להודות בפני עצמה. לפיכך אנו בוחרים בנקודה הנראית כפשוטה ביותר ומזכירים דוקא אותה בברכה (להודות ולשבח עמי סעו).

להבדיל בין טוב לרע

בעל 'השפת אמת' (ראה תרל"א) הביא בשם סבו הגדול החדושי הרי"ם, כי בברכה זו יש לכוון גם על עצם היכלת שנתן לנו הקדוש ברוך הוא להבדיל בין טוב לרע. כי מן השדר שתקנה חז"ל נראה שתקנה פחותה כללית המשמשת כפתחה לברכות הבאות אחריה: 'שלא עשני גוי ושללא עשני עבד', שמהותן הודאה על שבחחוננו להיות מבחר המין האנושי ולא כפאשר משפחות האדמה.

ובספר 'דברי יומי' (תפלה פ"ז) כתב כי מסבה זו נסמכה ברכת 'אשר נתן לשכוי' לברפת אלקי נשמה ולברכות התורה, ללמדנו שרק באמצעות הנשמה הקדושה שנקרבנו והתורה המדריכה את חיינו, נוכל לזכות להבחין בין היום - סמל לחיים המאירים והטובים, לבין הלילה - סמל לחיי הרשעים ההולכים בחשך.

דרגת תפלתם של אנשי צפת

שמש של בין הערבים צבקה באדם אצילי את גגות העיר צפת, מבשרת להלך הגע טטפס במעלה ההר כי הנה, הנה הוא עומד להגיע למחוז חפצו.

הימים היו ימי שלטון האמפריה העותמאנית בארץ הקדש. יהודים מעטים בלבד העזו לנטש באותם ימים בית ונכסים בארצות הגולה ולעלות לארץ ישראל. הדרך היתה קשה עד מאד, והחיים תחת המערכת השלטונית הרקובה של הטורקים לא הבטיחו גן עדן של ממש לתושבי הקבע, על אחת כמה וכמה למתישבים חדשים.

למרות כל זאת, החבה והתשוקה הגדולה להאחו בארץ האבות שנקנה בלב כל יהודי, גרמה למתי מעט להתעלות מעל כל הקשיים ולצאת לדרך הקשה שאחריתה - מי ישרונה.

כזה היה רבי שמעון, יהודי מבגר בן אחת מארצות הגולה, אשר החליט לצאת אל הדרך בכל מחיר. כמחצית השנה ארכה דרכו מרבת התחנות, שבמהלכה עבר תלאות לא פשוטות. בים ובניבשה ארבו לו סכנות רבות, אולם בחסדי שמים יכול היה הוא לכלך, ובפרוס הימים הנוצרים זכה סוף סוף לנשק את עפר הארץ הנוכפת.

תחנתו הראשונה היתה בירושלים. את הדרך אליה עשה על גבי במות משא, כך היה ספק בידו להתבונן בנופים של ארץ זבת חלב ודבש מבלי לשבע. עיניו בלעו את המראות בשקיקה, ותחוות של עשרות שנים קבלו פתאום מראה מציאותי.

לאחר שעשה את ימות החגים בירושלים עיר הקדש, תוך שהוא שואף אל קרבו מלאו חפנים איר ואוירה וממלא את אוצרותיו במטענים ורחינים, פנה להמשיך ליעדו הסופי, אל עיר המפארים שבגליל העליון, הלוא היא צפת.

כשלושה ימים השלטל בדרך המפרכת, ובסופה זכו עיניו לשיזף ממרחק את גגות העיר הנוכפת. אמנם היה זה בעונת הסתו אך מזג האויר באותו היום היה שרבי. הרוח הגלילית שנשבבה על ההרים הצליחה אף בקשי לצנן את החם ששרר בחוצות. האבך הקשה במקצת על הראות, אך הנוף המשפר שנשסף אל מול עיניו הרחיב את לבו.

סוף סוף ובנסה העגלה אל תוככי העיר. ר' שמעון הביט נכחו מפתע, עיניו נעו מן הסמטאות הצרות שחרצו תלמים באדמת ההר אל הבתים הישנים שהבהיקו באור השמש, ופתאום הוא הבחין במחזה מוזר: על הגגות עמדו יהודים עטורי זקן ופאות וכלי עבודה בידיהם. בגדיהם היו מלכלכים בטיח ובסיד, והם עסקו במלוא המרץ בעבודת סיד.

עודו מביט בתמיהה, והנה מגג הבית שמולו ירד יהודי מאיר פנים, התקדם לעברו בצעדים מהירים ומיד לחץ את ידו וברכו בברפת 'ברוכים הבאים'.

"שלום עליכם, איידי", פנה הוא לאורח המפתע, "שמא תרצו להכנס לביתי ולהתפבד בכוס חמין?"

"בשמחה!", נענה האורח להזמנה הנדיבה, וכבר צעדו השנים בצומת לכוון בית המארח. שפת המארח מחם על האש, ובנימים פנה לשוחח מעט עם אורחו.

"מה העבודה הזאת לכם?" תהה האורח באזניו בעל הבית על מראה אנשי העיר ששהו על גגות הבתים, והלה הסביר: "היות שגגות בתינו חלקים, עלינו לשפסם מידי שנה בשנה, לאטם סדקים ולנקות מוזבים, כדי להתכונן לגשמים שעתידים עוד מעט לבוא".

"אולם מה לכם כי נזעקתם דוקא עתה?", המשיך ותהה האורח, "מדוע דוקא ביום קיצי שפחה בחרתם לעסוק במלאכה קשה שכזו, וכי חסרים יהיו ימים אחרים שבהם תוכלו לעשות זאת מבלי להתאמץ ולהזיע?"

"יסלח לי כבודו", הפעם היה תורו של האורח להיות מפתע, "וכי אינך מבין? והלוא מחר מתחילים אנו לשאל על הגשמים, פמנהג ארץ ישראל. בברפת השנים נבקש: 'ותן טל ומטר לברכה'. נותר לנו רק יום אחד ומשום כך טורחים אנו לתקן את הגגות כדי שהגשם לא יחדר בעדם אל הבית פנימה".

"וכי מי מבטיח לכם שכבר מחר ירד גשם?", הוסיף והקשה ר' שמעון, ומארחו הסביר: "אכן, איש אינו מבטיח לנו שתפלתנו תתקבל מיד, אולם אלו לא היינו מתקנים היום את הבתים - איזו צורה היתה לתפלתנו על הגשם? הלוא בפניו היינו אומרים את הבקשה, אולם בלבנו היינו מבקשים כי יתעכב הגשם מלבוא עד אשר נסיים לתקן את גגותינו, כך שמי הגשמים לא יחדרו דרכיהם.

לפיכך בלנו מקפידים לסיים את תקון הגג עד לז' במר-חשון, כדי שתפלתנו תהיה שלמה וללא כל פגיות".

בית יעקב גליון 78